

16. VELFÆRDSMODELLER

Det er ikke alle mennesker, der kan klare at arbejde og tjene deres egne penge. Det gælder fx syge, handicappede og ældre. Det er heller ikke alle, der lige kan finde et job – især hvis der i forvejen er høj arbejdsløshed. I de fleste rige industrilande sørger det offentlige for, at mennesker, som i kortere eller længere perioder ikke kan klare selv, får støtte. Man sikrer borgernes velfærd.

Man taler derfor om *velfærdsstaten*. Den er kendetegnet ved, at det offentlige sætter visse ydelser til rådighed for befolkningen – især på områder som uddannelse og sundhed. Men det handler er også om at hjælpe folk direkte med at få en indkomst, man kan leve af. Det gør man ved fx at yde folkepension eller kontanthjælp.

Idéen om, at det offentlige skal bidrage til velfærden, skal ses på baggrund af en bekymring for, at de svageste i samfundet kan få svært ved at klare sig, hvis markedet fik lov at passe sig selv uden offentlige indgreb. Man kunne meget vel opleve store forskelle i indkomster. Desuden vil de svageste – dvs. de arbejdsløse, kronisk syge, gamle m.v. – kunne risikere at skulle leve under uacceptable vilkår, hvis ikke det offentlige gik ind med en hjælpende hånd – et 'sikkerhedsnet' i en eller anden form.

I Danmark varetages velfærdsydelserne af staten, regionerne og kommunerne.

Foto: Henrik Kureer

16.1 Den danske velfærdsmodel

I Danmark har vi opbygget den offentlige sektor og vores velfærdsstat op på en anden måde end de fleste andre lande. Man taler derfor ofte om '*den danske velfærdsmodel*'. Den adskiller sig fra de fleste andre lande på følgende områder:

- Mange gratisydelser
- Høje sociale ydelser
- Visse sociale ydelser er ens for alle – uanset indkomst
- Højt skattetryk
- Høj grad af omfordeling fra rige til fattige.
- Velfærdsforanstaltningerne er finansieret via skatter og ikke forsikringsordninger

Mange gratisydelser

I Danmark stiller den offentlige sektor en række ydelser helt gratis til rådighed for befolkningen. Det gælder eksempelvis sygehuse, lægehjælp, undervisning på gymnasier og universiteter m.v. På andre ydelser, som fx børnehaver og tandlægebesøg, er der en vis brugerbetaling, der skal dække en del af omkostningerne.

I de fleste andre lande er der brugerbetaling på fx lægebesøg og besøg på skadestuen.

Høje sociale ydelser

I Danmark har vi relativt høje sociale ydelser (overførsler) til bistandsklienter, førtidspensionister, arbejdsløse m.v. – selvom de gradvist er blevet sat ned de senere år. En stor del af de offentlige udgifter i Danmark går til at sikre de svageste i samfundet en vis indkomst. Dette forhindrer folk i at skulle gå fra hus og hjem, hvis de pludselig rammes af arbejdsløshed eller sygdom. På den måde undgår vi, at folk ender på gaden som hjemløse.

Visse sociale ydelser er ens for alle – uanset indkomst

En del af de sociale ydelser stilles til rådighed for hele befolkningen. Det gælder fx *børnepenge*. Alle børnefamilier får et kontant tilskud til hvert barn – uanset hvor meget familien tjener (næsten: beløbet nedtrappes, når man tjener over et vist beløb).

På samme måde gives der *folkepension* til alle, også selvom man ikke har været ude på arbejdsmarkedet og dermed ikke har bidraget med skat til statskassen. Sådanne ydelser – som gives til alle uanset indkomst – kaldes for *universelle ydelser*. Derfor kalder man også nogle gange den danske velfærdsmodel for den *universelle model* – den gælder alle og ikke kun dem, der er ude på arbejdsmarkedet.

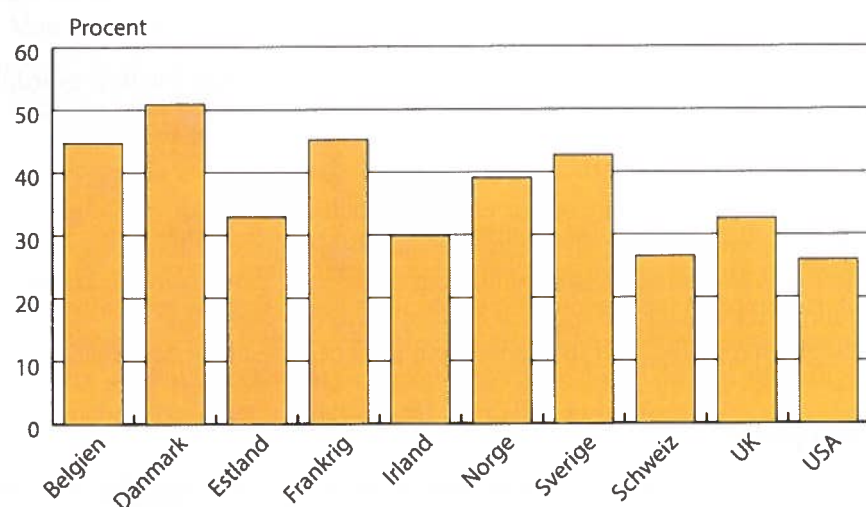
Højt skattetryk

Da den offentlige sektor har mange udgifter til gratisydelser og sociale ydelser, skal der naturligvis kræves mange penge ind i skat. Danmark har derfor et højt skattetryk. *Skat-*

tetrykket viser, hvor hård beskatningen er i et land. Det beregnes ved at se på de samlede skatter i procent af landets samlede indkomst, typisk målt i procent BNP.

Danmark har sammen med Sverige i mange år hørt til de lande, der har det højeste skattetryk. I begyndelsen af 1960'erne var skattetrykket på ca. 25 pct., mens det nu er oppe på omkring 46-49 pct.

Figur 16.1 Skattetrykket i udvalgte lande, 2015

Danmark har verdens højeste skattetryk. Det er næsten dobbelt så højt som USA's skattetryk. USA har en velfærdsmodel, hvor den offentlige sektor spiller en langt mindre rolle – derfor kan man nøjes med at kræve mindre op i skat.

Kilde: OECD Tax Database, oecd.org. Note: Skattetryk måles som alle skatter og afgifter i procent af BNP

Skattefinansieret velfærd

I Danmark finansieres velfærdsydelserne over skatten. Sådan er det langt fra i alle lande, som du vil se i de følgende afsnit. Her skal man typisk betale til en forsikring for at opnå ydelsen.

I Danmark betaler vi alle sammen disse ting over skatten, som så ryger ind i en stor fælles pulje. Herefter beslutter politikerne, hvor høj pension, dagpenge, børnepenge m.v. skal være – uanset hvor meget den enkelte selv har bidraget med i skat gennem sit arbejdsliv. Alle i Danmark har ret til folkepension, uanset hvor længe de har været på arbejdsmarkedet. Og alle får det samme grundbeløb i folkepension.

Økonomerne taler om, at vi i Danmark har en *skattefinansieret velfærdsstat*.

Høj grad af omfordeling fra rig til fattig

I Danmark sker der en stor omfordeling af velstanden fra de 'rige' til de 'fattige'. Med andre ord en slags 'Robin Hood-princip'!

Familier med lave indkomster tilgodeses ved hjælp af diverse overførsler (dagpenge, kontanthjælp, pension m.v.), som vi så ovenfor. Og via skattesystemet sikres det, at de velstående bidrager mest til statskassen. Vi så i kapitel 15 (se side 231), at de rige betaler en større del af deres indkomst i skat end familier med lave indkomster. Vi brugte betegnelsen et *'progressivt skattesystem'*, hvor skatteprocenten stiger, jo mere man tjener.

Vi konstaterede dog, at skattesystemet i Danmark ikke virker så omfordelende endda. De rige familier bidrager med en stor del af deres indkomst til indkomstskatten. Men ser vi på moms og afgifter, så betaler de fattige familier her en større del af deres indkomst til skattekonten.

Men alt i alt er Danmark blandt de lande i verden, hvor der sker den største omfordeling fra rig til fattig. Danmark er på denne måde et af de mest lige samfund i verden. Det betyder bl.a., at vi er blandt de lande i verden, hvor der er færrest fattige.

Det betyder også, at vi i Danmark har en *høj grad af social mobilitet*. Personer, der 'kravler op' ad den sociale rangstige og bryder med deres eget sociale miljø, kaldte vi i kapitel 10 for mønstrebrydere. Det er altså lidt lettere i Danmark at arbejde sig op fra samfundets bund, da vi har gratis universiteter, høj SU, gratis sygehuse m.v.

16.2 Den centraleuropæiske velfærdsmodel

I mange europæiske lande har man et system på arbejdsmarkedet, hvor den ansatte og arbejdsgiveren er tvunget til at indbetale beløb til nogle forsikringsordninger, der skal hjælpe den ansatte, hvis personen bliver syg eller arbejdsløs. Eller gammel! De sociale ydelser finansieres altså *ikke* via skatten men via *tvungne forsikringsordninger*. Derfor er skatteprocenten heller ikke så høj. Men til gengæld bruger man så en stor del af sin løn på at betale til forsikringer.

Har man været lang tid på arbejdsmarkedet og derfor betalt store beløb til sine forsikringer, så får man også højere sociale ydelser.

Højtlønnede får derfor typisk en højere folkepension end lavtlønnede. Og tilsvarende højere dagpenge i tilfælde af arbejdsløshed. Har man ikke været ude på arbejdsmarkedet, får man heller ikke så megen hjælp fra staten. Det er så meningen, at familien skal træde til. I visse europæiske lande har forældrene forsørgerpligt for deres børn hele livet, ligesom børnene skal hjælpe deres forældre økonomisk, hvis der bliver behov for det. De sociale ydelser i denne velfærdsmodel er altså først og fremmest for dem, der er ude på arbejdsmarkedet.

Det er typisk lande som Tyskland, Frankrig, Belgien og Holland som har en sådan velfærdsmodel. Deraf navnet den centraleuropæiske velfærdsmodel.

Er man derfor ikke på arbejdsmarkedet, er man dårligere stillet. Dog har man et sikkerhedsnet, der samler dem op, som falder helt ved siden af. De må så nøjes med nogle meget lave sociale ydelser fra staten.

16.3 Den liberale velfærdsmodel

I nogle lande, som fx USA, har man valgt at lade den offentlige sektor kun hjælpe de allersvageste. Resten af befolkningen, dvs. langt størstedelen, må selv sørge for at købe de forsikringer, som skal støtte én økonomisk i tilfælde af sygdom eller arbejdsløshed. Men princippet er altså her, at den enkelte må sørge for sin egen velfærd. Det er folks eget ansvar at forsikre sig. Har man ikke råd til at købe disse forsikringer – eller ønsker man blot at spare pengene – er der derfor stor risiko forbundet med sygdom, da man selv skal betale hospitalsregningen.

I den liberale velfærdsmodel målretter man således hjælpen til de fattigste, dvs. typisk folk uden forsikring, der pludselig er blevet fyret eller syge. Ofte ender disse som hjemløse på gaderne, hvilket præger bybilledet i mange amerikanske storbyer.

Desuden er det almindeligt i den liberale velfærdsmodel, at mængden af gratisydelser er begrænset. Man skal typisk betale for at gå på universitet. Det kan sagtens koste 50.000-100.000 kr. om året.

Da staten ikke har så store udgifter til velfærd, behøver man derfor ikke at kræve så meget op i skat. Skattetrykket i lande med den liberale velfærdsmodel er således typisk lavt. I USA er skattetrykket på kun 25-26 pct., mens det jo i Danmark er ca. dobbelt så højt. I USA betaler de rige omkring 39 pct. i topskat – i Danmark er det over 50 pct. Af samme årsag sker der i den liberale velfærdsmodel ikke den store omfordeling fra rig til fattig.

De lave sociale ydelser og fraværet af et gratis sundhedssystem betyder, at fattigdommen ofte er relativ stor i lande med liberal velfærdsmodel.

Tabel 16.1 Fattigdomsraten i USA, 2015

Fattige, i pct. af hele befolkningen	13,5
Fattigdom blandt hvide amerikanere, i pct.	9,1
Fattigdom blandt afroamerikanere, i pct.	24,1
Fattigdom blandt spansktalende amerikanere, i pct.	21,4
Fattigdom blandt fuldtidsarbejdende, i pct.	2,4

Kilde: *Income and Poverty in the United States: 2015*. US Census Bureau, 13. september 2016.

I tabel 16.1 ser du data for fattigdommen i USA. Her måler man fattigdom ved at se på, om folk har råd til basale nødvendigheder som husleje, mad m.v. For en familie på 4 personer er dette beløb fx sat til 24.000 \$ (ca. 160.000 kr.). Tjener man under dette beløb (fattigdomsgrænsen), er man fattig ifølge amerikanernes egen opgørelse. Tjener familien således fx 190.000 kr. om året, regnes familien derfor ikke for fattig! I Danmark får en arbejdsløs på dagpenge omkring 220.000 kr. om året til sammenligning.

Lidt over 13 pct. af amerikanerne lever under fattigdomsgrænsen, som du kan aflæse i tabel 16.1. Det svarer til 43 mio. personer. Tallet steg markant under finanskrisen, hvor mange blev ramt af arbejdsløshed. De senere år er det faldet en lille smule. Fattig-

dom rammer imidlertid ikke alle befolkningsgrupper lige hårdt. Over 24 pct. af de sorte lever under fattigdomsgrænsen, mens tallet for de hvide 'kun' er 9 pct. Så fattigdommen er altså skævt fordelt, hvad angår race.

Lad os til sidst opsummere de vigtigste pointer omkring den liberale velfærdsmodel:

- Få gratisydelser
- Lave sociale ydelser
- Sociale ydelser målrettet de allerfattigste
- Lavt skattetryk
- Lille grad af omfordeling fra rige til fattige.
- Velfærdsforanstaltningerne er finansieret via skatter

I USA har der altid været store sociale forskelle. De seneste årtier er uligheden dog steget markant, ganske som i flere andre af de rige industrilande. I mange amerikanske storbyer er bybilledet præget af hjemløse som her i rigmandsparadiset Santa Barbara i Californien.

Foto: Henrik Kureer

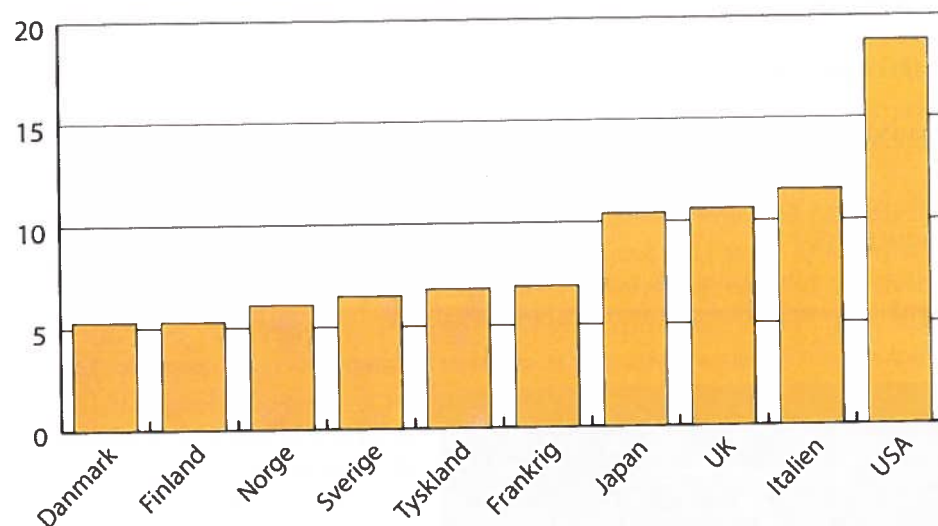
16.4 Velfærd og ulighed

En vigtig opgave for en velfærdsstat er at tage sig af samfundets svageste. Det er vi ret gode til her i Danmark, som vi så i forrige afsnit. Det er noget, vi prioriterer højere end i mange andre lande. Det er også en vigtig opgave at forhindre, at der opstår for stor ulighed – altså at der opstår for stor forskel på dem, der tjener mange penge og dem, der tjener knapt så meget. Det er som bekendt et af de samfundsøkonomiske mål.

Men hvordan måles ulighed så? Ulighed kan måles på flere måder. Man kan fx se på, hvor stor en del af indkomsterne, som går til de rigeste 10 pct. i befolkningen. I USA tjener de rigeste 10 pct. omkring 48 pct. af alle indkomsterne. Det er tegn på, at der hersker stor ulighed i det amerikanske samfund. I Danmark tjener de rigeste 10 pct. kun omkring 27 pct. af alle de penge, der tjenes i Danmark. Vi har altså en mere lige fordeling af indkomsterne. Det skyldes jo netop vores velfærdsmodel.

I figuren her måles ulighed ved at se på, hvor meget de rigeste 10 pct. tjener i forhold til de fattigste 10 pct. Som du ser af figuren, så tjener de rigeste 10 pct. i Danmark 5-6 gange så meget som de fattigste 10 pct. I USA tjener de rige 18-19 gange så meget som de fattigste. Det viser, hvad vi godt vidste i forvejen: I Danmark er uligheden mindre end i fx USA.

Figur 16.2 De rigeste 10 pct. kontra de fattigste 10 pct., 2014

Kilde: OECD Data - Income inequality, oecd.org, december 2016. Note: De rigeste 10% i forhold til de fattigste 10% - målt på husholdningers disponible indkomst.

Er stor ulighed et samfundsproblem?

En vis ulighed i et samfund kan man næppe undgå. Og det er nok også ganske sundt, at det er muligt for folk at tjene mange penge. Det giver folk mere lyst til at starte en virksomhed, opfinde ting, tage overarbejde osv. Men de senere år er økonomer og politikere verden over blevet opmærksomme på, at al for stor ulighed har nogle uheldige konsekvenser på samfundsøkonomien.

Økonomerne peger på, at hvis uligheden er for stor, kan det være svært for børn fra familier med lav indkomst af få sig en god uddannelse. I ulige samfund kan det være dyrt at sende sit barn på college og på universitetet, fordi det simpelthen koster mange penge. Derfor er det i ulige samfund ret svært at bryde den sociale arv. Fattige mennesker har ofte svært ved at give deres børn den støtte, der gør det økonomisk muligt at studere i flere år. Det betyder, at man i sådanne lande ikke får 'gavn' af de mange begavede børn fra fattige familier, som aldrig får en god uddannelse. *Samfundet går glip af deres talent - og det er et samfundsøkonomisk tab.* De kunne have bidraget til et højere BNP - til gavn for hele befolkningen..

I Danmark er det lidt lettere at være mønsterbryder - at arbejde sig op fra samfundets bund. Dels fordi svage familier støttes på forskellig vis fra det offentlige. Dels for vi har gratis uddannelser og høj SU, som letter vejen til en høj uddannelse. Det betyder, at vi i Danmark i højere grad 'opfanger' de talenter, som kommer fra lavindkomstfamilier. De bidrager på den måde til at gøre hele Danmark rigere.

For stor ulighed i et samfund kan også skabe *social uro*. De fleste mennesker accepterer en vis ulighed, fordi de synes, det er ganske fair, at dygtige mennesker tjener ekstra.

Men bliver den urimelig stor, ser man ofte, at folk protesterer. Det kan de gøre ved at gå på gaden og demonstrere. De kan også gøre det ved at stemme på yderliggående partier, som tilbyder lette løsninger. Da Donald Trump overraskende vandt det amerikanske præsidentvalg i 2016 pegede flere på, at mange amerikanske vælgere stemte på ham, fordi de bl.a. var utilfredse med den store ulighed i det amerikanske samfund.

Endelig kan for stor ulighed *påvirke den demokratiske proces* på uheldig vis. Har man mange penge, kan man købe sig til indflydelse og magt. Man kan fx donere store beløb til politiske partier, man ønsker til magten. Man kan købe aviser, TV-stationer m.v., der leverer 'nyheder', som støtter de partier og kandidater, man helst ser valgt. På den måde kan man påvirke valgresultatet og fremme egne favoritkandidater.

Grækenland har siden 2009 været meget hårdt ramt af økonomisk krise, bl.a. som følge af euroen. Arbejdsløsheden har i flere år været på 25 pct., og uligheden er steget markant, hvilket har skabt stor utilfredshed blandt grækerne. De har med jævne mellemrum gennemført store demonstrationer, og har desuden stemt på yderliggående partier på såvel højre- som venstrefløj.

Foto: Henrik Kureer

16.5 Problemer for den danske velfærdsmodel

Den danske velfærdsmodel har været udsat for kritik de senere årtier. Især fra de borgerlige partier.

For det første mener man, at alt for mange danskere er på overførselsindkomst. Over 700.000 personer i den erhvervsaktive alder (16-66 år) modtager således støtte fra det offentlige (dagpenge, kontanthjælp førtidspension m.v.) Nogle økonomer mener, at eksempelvis de høje dagpenge fratager de arbejdsløse lysten til at søge arbejde.

For det andet mener mange, at vi betaler for meget i skat. Det høje skattetryk betyder, at mange fristes til at arbejde sort. Desuden kan højtuddannede fristes til at rejse til andre lande, hvor de slipper billigere i skat. Endelig mister folk lysten til at arbejde ekstra, da det meste skal betales i skat.

Andre forsvarer vores velfærdsmodel. De mener, at en velfungerende velfærdsstat er nødvendig, hvis vi skal tage hånd om de svageste i samfundet. Det må nødvendigvis koste nogle skattekrone. Da vi i forvejen er et af verdens rigeste lande, burde vi have råd til det. Det er bl.a. takket være de mange velfærdsordninger, at Danmark er blevet så trygt et land at leve i med lav kriminalitet og få hjemløse på gaderne. Disse argumenter høres ofte fra venstrefløjspartierne.

Endelig peger flere økonomer på, at et velfungerende velfærdssamfund styrker konkurrenceevnen. I det danske samfund har vi stor tillid til hinanden og til politikere og

myndigheder. Desuden har vi ikke så meget korrupsion, som i andre lande. Alt dette er til gavn for den samfundsøkonomiske udvikling, påpeger de. De skandinaviske lande regnes da også for nogle af verdens mest konkurrencedygtige lande. Det viser talrige internationale undersøgelser.

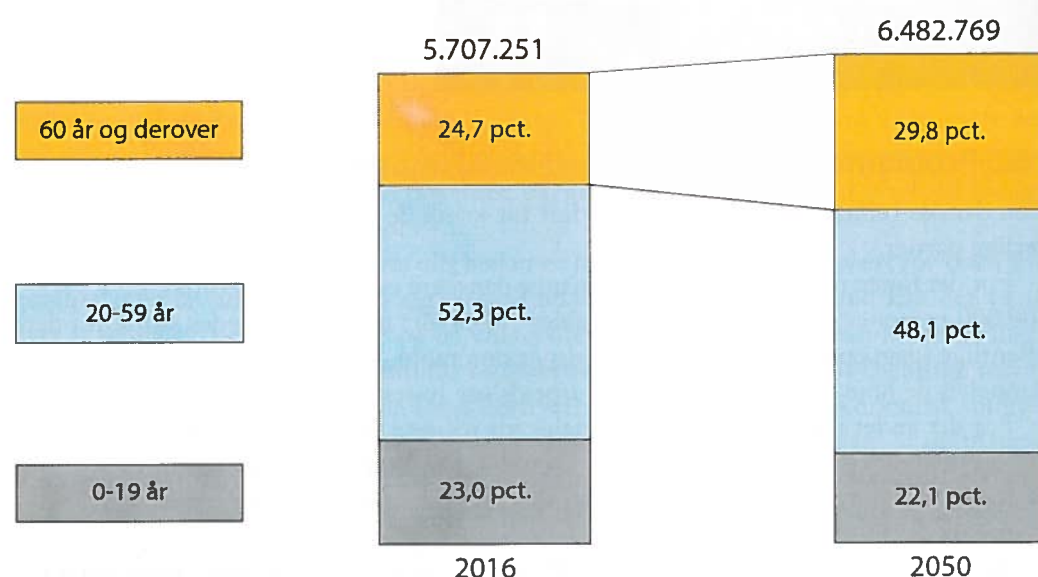
Mange samfundsforskere mener imidlertid, at det i de kommende år bliver vanskeligere for os at opretholde det velfærdssamfund, vi kender i dag. Det skyldes to forhold, som begge vil præge samfundsudviklingen de næste mange år.

- Flere ældre
- Globaliseringen og EU

Flere ældre

Det faldende børnetal gennem de sidste 30-40 år har medført, at der i fremtiden bliver færre i de erhvervsaktive aldersgrupper til at forsørge de ældre. Desuden lever vi længere og længere. Siden 1970 er levealderen for kvinder steget fra 76 år til 83 år i dag. For mænd er alderen steget fra 71 til 79 år. Ekspertter regner med, at levealderen vil stige på lignende vis i fremtiden.

Figur 16.3 Den fremtidige aldersfordeling i Danmark

Kilde: FRDK116: Befolkningsfremskrivning 2016 for hele landet efter berkomst, køn og alder. Danmarks Statistik, statistikbanken.dk.

De ældre vil derfor udgøre en stigende andel af den samlede befolkning i fremtiden – se figur 16.3. I øjeblikket udgør de ældre over 60 år omkring 25 pct. af befolkningen. I 2050 forventes de at udgøre næsten 30 pct. I fremtiden vil der altså være betydeligt færre på arbejdsmarkedet til at forsørge den stigende andel af ældre. At vi bliver flere

ældre – og færre til at forsørge dem – skaber nogle problemer i fremtiden. Flere ældre betyder flere offentlige udgifter til pension, pleje af ældre, m.v. Og færre i den arbejdsdygtige alder til at betale skat betyder, at staten mister nogle skatteindtægter. Færre skatteindtægter og flere udgifter indebærer, at statsfinanserne vil ende op med underskud i fremtiden, hvis der ikke gøres noget.

Økonomer peger på flere muligheder for at løse problemet omkring det stigende antal ældre. Her er de tre muligheder, som oftest nævnes:

- Øge udbuddet af arbejdskraft
- Offentlige besparelser/mere brugerbetaling
- Hæve skatterne

Man kan øge udbuddet af arbejdskraft ved fx at øge arbejdstiden for folk på arbejdsmarkedet. Man kan også hæve aldersgrænserne for efterløn og folkepension. På den måde vil flere betale skat. Hvis man kan 'lokke' de ældre til at arbejde længere, inden de går på pension, fås en dobbeltgevinst, da de både betaler skat samt sparer staten for udgifter til pension. Der tales også om, at bedre integration af indvandrere på arbejdsmarkedet kan løse en del af problemet.

En anden mulighed er at foretage markante besparelser inden for den offentlige sektor, så statens udgifter reduceres. Her kunne suppleres med brugerbetaling og øget anvendelse af private forsikringer. Denne løsning peger i retning af den liberale velfærdsmodel og strider lidt imod det samfundsøkonomiske mål om at udligne sociale forskelle.

En tredje mulighed er at lukke det fremtidige hul i statskassen ved simpelthen at kræve mere op i skat. Dette lyder som en ubehagelig løsning for mange. Men økonomer peger på, at om 40-50 år er vores produktion og indkomst efter al sandsynlighed fordoblet, fordi BNP skønnes at stige med 1½ pct. om året. Det skyldes, at vi hele tiden bliver mere effektive til at fremstille varer. Så om 40-50 år tjener vi altså det dobbelte – og derfor kan vi bedre sætte lidt mere til side til skatten og stadig have endnu mere tilovers til privat forbrug, end vi har nu.

Andre samfundsforskere har argumenteret, at den megen tale om mangel på arbejdskraft i fremtiden måske er lidt overdrevet. Det seneste årti har vi jo i perioder kæmpet med finanskrise, arbejdsløshed og mangel på job.

Herhjemme har vi valgt at tackle ældreproblemet ved primært at hæve efterløns- og pensionsalder. Fx hæves pensionsalderen gradvist i årene 2019-2022 fra 65 år til 67 år. Desuden vil man fra 2030 justere pensionsalderen op i takt med, at vi bliver ældre. Disse reformer har på det nærmeste løst ældreproblemet for Danmarks vedkommende. De danske statsfinanser er derfor nogenlunde fremtidssikret, selvom de ældres andel af befolkningen stiger – med mindre, at levealderen stiger hurtigere, end man indtil nu har forventet.

Så danskerne skal altså se frem til at være længere tid på arbejdsmarkedet i fremtiden. Det er ikke en løsning uden problemer. Nogle mennesker har et hårdt og nedslidende arbejdsliv og har af samme årsag en lavere levealder. Det kan være hårdt for dem at se frem til først at kunne gå på pension som fx 69-årig.

Den stigende ældrebyrde har været i centrum for de politiske diskussioner herhjemme i seneste årtier. I 2006 gennemførtes en Velfærdsreform og i 2011 en Tilbagebetrækningsreform, hvor man hævede såvel efterløns- og som pensionsalder. Danmark er blandt de lande i verden som er bedst rustet til at klare den øgede andel af ældre i befolkningen.

Foto: Henrik Kureer

Globalisering og EU

Et andet problem for den danske velfærdsmodel er den stigende *globalisering*. Arbejdskraft, varer og penge bevæger sig frit over grænserne. Dette sker især inden for EU, hvor man jo har oprettet Det Indre Marked.

Globaliseringen gør det svært for Danmark at opretholde det høje skatteniveau. En høj indkomstskat lokker nemlig de veluddannede til at flytte til udlandet, hvor skatten er lavere. Det kan også være svært at fastholde de høje afgifter. De fremmer nemlig grænsehandelen, fordi varerne er billigere i Tyskland, hvor momsens er lavere.

De høje velfærdsydelser tiltrækker folk fra andre lande, hvilket yderligere kan belastte de offentlige finanser. EU-borgere har fx ret til børnepenge, hvis de arbejder i Danmark.

Så det kan blive svært at finansiere fremtidens velfærdssamfund, sådan som det er indrettet lige nu.

Udviklingen inden for *EU-samarbejdet* kan på længere sigt blive en trussel for den danske velfærdsstat. Siden 2009 har den økonomiske udvikling i EU været præget af alvorlig krise i eurolandene, der især skyldes, at euroen er en økonomisk fejlkonstruktion.

EU's svar på disse problemer har været at kræve indflydelse på de enkelte eurolandes statsbudgetter (finanslove). Fx forlangte EU, at pensionsalderen i Italien og Grækenland skulle hæves som betingelse for, at EU ville yde økonomisk hjælp. EU har dermed fået magt til at ændre på væsentlige dele af de enkelte eurolandes velfærdsmodel.

I 2011 vedtog man i EU den såkaldte *Sixpack*-aftale. Den blev i 2013 fulgt op af *Finanspagten*. Begge pagter giver EU indflydelse på landenes finanslove – og dermed på deres velfærdsmodeller. Alle eurolandene samt de fleste EU-lande uden euro (dvs. også Danmark) har tilsluttet sig de to pagter.

17. BETALINGSBALANCE OG KONKURRENCEEVNE

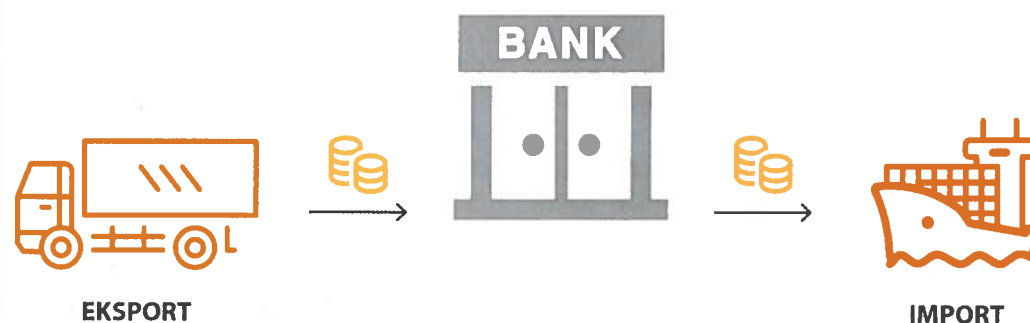
De færreste lande kan klare sig uden at handle med andre lande. Kun ganske få lande har fx tilstrækkeligt med råvarer i undergrunden til, at de kan undgå import af udenlandske råvarer. Danmark er som bekendt fattig på naturressourcer, og vi er derfor nødsaget til at importere de fleste af vore råvarer. Blandt andet derfor har Danmark i forhold til sin størrelse en stor udenrigshandel.

Når vi handler med andre lande, vil det være hensigtsmæssigt at føre regnskab for denne samhandel. Vi vil nemlig gerne kunne se, om vi har haft over- eller underskud i samhandelen med andre lande. Svarene på disse spørgsmål kan findes i det regnskab, som man kalder for Danmarks betalingsbalance. Det ser vi nærmere på i følgende afsnit.

17.1 Betalingsbalancen

Når en dansk *eksportør* har modtaget 1,5 mill. yen for en sending miljødstyr til Japan, går han ned i sit pengeinstitut og veksler pengene til danske kroner. For hans medarbejdere vil næppe acceptere at få månedslønnen udbetalt i yen. Det samme gælder de andre områder, vi tjener valuta på (søfragt, turisme, EU osv.). De danskere, der tjener valutaen, vil omveksle den til danske kroner. Valutaindtægterne 'runder' altså pengeinstitutterne, hvis funktion netop er at varetage sådanne betalinger.

Figur 17.1 Eksport og import

Ser vi nu på en dansk *importør* af fx engelske barbermaskiner, så ved vi, at han skal levere betalingen for disse i engelske pund. Han går derfor ned i sin bank og køber det antal pund (veksler fra danske kroner til pund), han skal bruge. Heldigvis har banken de pund, han har behov for. Det kan han bl.a. takke eksportørerne af fx dansk smør for, da det er dem, der har 'leveret' valutaen. Pengeinstitutterne har jo kun den fremmede valuta, vi har tjent ved eksport, turisme osv.